

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חום סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ז כסלו תשפ"ו **מסכת זבחים פ"ד-צ' ♦ טהרות י', ו' - מקוואות א', ב'** **גליון מס' 1385**

השבוע בגליון

♦ היש צורך להטיל ציציות במעיל הכהן הגדול?
♦ כיצד היה נראה מעילו של הכהן הגדול
♦ פעמוני המעיל כתחליף לציצית

♦ **אור מזהב כמזבח**
♦ דינו של אדם המרחף באויר העזרה
♦ תכונותיו הייחודיות של השמן
♦ השמן סמיר מן היין
♦ השמן חודר דרך נקבים זעירים ביותר
♦ ההבדל בין חלחול לספיגה

דף פז/ב אור מזהב כמזבח דמי או לא

אור מזהב כמזבח

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הלוגו שחיבר אותי לדף הגמרא

"תניא: היה רבי מאיר אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתוב כמראה אבן ספיר דמות כסא".

בה בשעה שמגיד השיעור למד בשיעורו את דברי הגמרא הללו, הרים את עיניו אחד המשתתפים בשיעור ומבטו הצטלב במבטו של מגיד השיעור. כעבור רגע, הם חייכו חיוך רחב.

"בקיצור, אם הקדוש ברוך הוא רוצה, גם לוגו תכלת מזהב יכול להושיב בן אדם מאוסטרליה ליד הגמרא ברמת גן".

לפניכם סיפורו המרגש של מגיד שיעור מרבני בית מדרשנו:

יום אחד הגעתי אל בניין בורסת היהלומים ברמת גן, כדי למסור שיעור בדף היומי.

הקדמתי שלום לנוכחים והבחנתי במשתתף חדש היושב נכון מעט בקצה השולחן. מאן זהו הצמיד

בפרקנו, פרק "המזבח מקדש", מבואר, כי למרות שקרבנות שנשחטו ונפסלו אינם קרבים על גבי המזבח, אם בכל זאת העלו על המזבח אין מורידים אותם - "אם עלו לא ירדו", שנאמר (שמות כט/ז) "כל הנוגע במזבח יקדש". בקשר לכך הגמרא מסתפקת, אם "אור מזהב כמזבח", היינו: אם דיני המזבח תקפים גם לגבי האויר שמעליו, וכגון, אברי קרבנות פסולים שנתלו מעל המזבח, היש להקריבם, או שמא אין הם נחשבים כמי שעלו על המזבח. הגר"ז מבריסק זצ"ל מחדד את הבנת ספק גמרתנו, כלהלן.

מגמרא שלמדנו לעיל (ט/א) עולה, כי דם קרבן שיש לזרוקו על גבי המזבח [במזבח הפנימי היו מזים על גבי המזבח], הרי הוא מכפר כבר משעה שהגיע לאוירו של מזבח, אף שעדיין לא נגע במזבח. לכאורה מוכח, כי אור המזבח כמזבח! במה, איפוא, הסתפקה גמרתנו?

ברור, עונה הגר"ז מבריסק זצ"ל, כי אור המזבח כמזבח, וגמרתנו אינה מערערת על כך. אולם, סוגייתנו חוקרת ספק ייחודי הנוגע לדין שהמזבח מקדש את הקרבנות הפסולים שהועלו עליו. שכן, יש להסתפק אם הלכה זו הנלמדת מן הפסוק (שמות כט/ז) "כל הנוגע במזבח יקדש", נובעת מן העובדה שהקרבן הפסול נגע במזבח, ואזי קרבן הנמצא באויר המזבח אינו מתקדש, או שמא קרבן פסול שעלה על המזבח מתקדש משום קדושת המזבח, ואזי מאחר שאויר המזבח קדוש, גם קרבן שנתלה באוירו, מתקדש.

[ראוי לציין, שהרמב"ם (הל' פסולי המקדשין פ"ג הל' י"ב), פסק שאויר מזבח כמזבח, והאחרונים תמחו מגמרתנו שלא הכריעה ספק זה, ולאור האמור, אין כל סתירה בין הגמרות. עם זאת, יש המבארים כי הרמב"ם הכריע כן על פי הסוגיה בדף טו, דלא כסוגיין. משום שלא סברו את חילוקו של הגר"ז]. ("מנחת אברהם" בסוגייתנו, ועיין שם ביאור נוסף לחלק בין הסוגיות בשם הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל).

לעילוי נשמת

ר' יעקב מנחם אדורם ז"ל ב"ר בן-ציון וגיטל פרידמן הי"ד

נלב"ע כ"א בכסלו תשס"ג **תנצב"ה**

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הרב **יחזקאל הרטמן** ז"ל

ב"ר שלום ז"ל

נלב"ע י"ח בכסלו תשל"ז

תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **פנחס יוסף איצקוביץ** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ט"ז בכסלו תשנ"ט

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **מאיר ברסליוער** ז"ל בן הרב מנחם מנדל זצ"ל נלב"ע י"ט בכסלו תשמ"ד וזוגתו מרת **בלומה רבקה** ע"ה בת הר"ר מנחם ראובן ז"ל נלב"ע י"ז בכסלו תשנ"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנם ידידו הר"ר **חיים דוד ברסליוער** ומשפחתו שיחיו - רמת גן

דף פז/ב דאורי מזבח כמזבח דמי

דינו של אדם המרחף באויר העזרה

גמרתנו מסתפקת, אם דיני המזבח תקפים גם לגבי האויר שמעליו. וכגון, הלכה היא, כי אבריו קרבן פסולים אינם קרבים על גבי המזבח, אולם, אברים פסולים שהועלו על המזבח, קרבים. האם אברים פסולים שנתלו מעל המזבח, ושוהים באוירו בלבד אך לא עליו, קרבים גם כן, או שמא אויר המזבח אינו כמזבח.

המהר"י ענגיל, ליקט בספרו "בית האוצר" (ח"א מערכת א-ו כלל כ"ב), עשרות דוגמאות ומקרים הפזורים ברחבי הש"ס ובספרי הראשונים, החל בדיני קדושת העזרה והמזבח וכלה בהלכות גיטין ושבט, והנסובים סביב הספק אם דיני המקום נמשכים לאוירו. בתוך כך מסתפק המהר"י ענגיל, אם כוונת הגמרא שאויר המזבח קדוש עד לרקיע, או שמא קדושתו עולה עד עשרה טפחים בלבד (עיין שם אות כ"ד).

ספק זהה הסתפקה הגמרא (לעיל כו/א) לגבי אויר העזרה, אם דינו כעזרה, והגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל, מעלה שני צדדים להבנת המושג "אויר עזרה קדוש". יש להסתפק, האם קדושת אויר העזרה באה לו מצד עצמו, היינו: כפי שקרקע העזרה קדושה כך גם אויר העזרה קדוש, או שמא קדושת האויר נובעת מקדושת הקרקע שמתחתיו. וכי תאמר, למאי נפקא מינה? התשובה פשוטה בתכלית - לאדם שנתלה באויר העזרה.

שהנה, אומר ה"אור שמח" (רמב"ם הל' שגגות פרק י"א הל' ד'), הרי אדם השוהה בעזרה ונזכר שהוא טמא, חייב לצאת החוצה בדרך הקצרה ביותר, ואם פסע פסיעה מיותרת, אפילו אחת, עבר על איסור. מעתה, אם קדושתו של אויר העזרה היא קדושה עצמית, הרי שטמא ששהה בעזרה והתרומם באויר, נחשב כמי שפסע פסיעה מיותרת בעזרה, משום שהיה עליו להמנע מן העליה המיותרת לאויר העזרה הקדוש בפני עצמו. אולם, אם קדושת אויר העזרה נובעת מקדושת הקרקע שמתחתיו, לא גרע טמא זה מאומה בכך שעלה לאויר העזרה, שהלא קדושת אויר זה אינה נובעת אלא מן הקרקע שמתחתיו, כלום לא עמד עליה כבר לפני כן?... [עיין שם שביאר בכך את דברי הרמב"ם שם שכתב דאורי העזרה ספק הוא אם קדוש כעזרה].

נסיים בדברי המהר"י ענגיל המציין, כי את הפסוק (שמות יט/ב) "והגבלת את העם... עלת בהר ונגע בקצהו", פירש הט"ז ("דברי דוד" שם), כי האזהרה כללה איסור להכניס אבר לאויר שמעל ההר

דף פח/א ומדות יבש מקדשות את היבש

תכונותיו הייחודיות של השמן

משנתנו מבארת, כי כלי השרת קידשו את המשקים ואת המאכלים שניתנו בתוכם. עיון קל במשנה מגלה, כי את כלי השרת שנועדו להכיל משקים, המשנה מכנה "כלי הלח", ואת הכלים שנועדו להכיל דברי מאכל מוצקים, המשנה מכנה "מידות היבש". בעלי התוספות (ד"ה "מדות היבש") מבארים, כי כלי "מידות" כונו כן, משום שניתן היה למדוד בהם חומרים שונים באותו אופן. כלומר, ידוע ידעו, כי אם יגדשו את הכלי בקמח, בסולת או במלח, תתקבל אותה תוצאה, מפני שדרגת הגודש שהם מסוגלים להגיע אליה שווה. לעומת זאת, סמיכותם של המשקים שונה זה מזה, מאחר שהמים דלילים מן היין, והיין דליל מן השמן. במאמר הבא נתמקד בסתירה מהותית, לכאורה, בין שתי משניות בנושא זה.

השמן סמין מן היין: במשנה במסכת מכשירין (פרק ג' משנה ב') נאמר, כי המים, היין והחומץ, מסוגלים לחדור דרך דופן של חבית, לעומת הדבש, השמן, החלב, הטל והדם שאינם חודרים (רמב"ם ורא"ש והרע"ב בפירושים שם). לכאורה, מוכח (עיין תוס' יו"ט שם), כי השמן סמין מן היין, שהרי אינו חודר דרך דופן שהיין חודר דרכה.

השמן חודר דרך נקבים זעירים ביותר: מאידך, במשנה במסכת כלים (פרק ג' משנה ב') נאמר, כי כלי "פך" ו"טפיי", כלים שנועדו להכיל שמן, שניקבו, והשמן יוצא דרך הנקבים, אינם מקבלים טומאה, משום שכבר אינם נחשבים עוד ככלי. אולם, אם הנקב שניקב בהם כה זעיר עד שהשמן אינו מחלחל דרכו, הכלים מקבלים טומאה, משום שהכלי ראוי לייעודו. לא לחינם, מבאר רבינו עובדיה מברטנורא, ציינה המשנה את כלי השמן דווקא, משום שהשמן הוא המשקה שמסוגל לנטוף מן הנקב הקטן ביותר, כזה שאפילו מים אינם מחלחלים דרכו! מוכח, לכאורה, כי השמן הוא המשקה הדליל ביותר ולא היין (תוספות יום טוב מכשירין שם). הרי לנו משנה אחת בה מבואר, כי השמן סמין מן היין, עד שאינו חודר דרך דופן שהיין חודר דרכה, ומאידך, משנה שניה שבה מבואר, כי השמן כה דליל, עד שהוא נדחק בנקבים זעירים שאפילו מים אינם מחלחלים דרכם!

ההבדל בין לחלול לספיגה: ישוב נאה לסתירה מהותית זו, מובא ב"תוספות חדשים" (שם, בשם מוהרש"ח, ובחידושי מהר"ח שבת פרק ח' משנה ד'). לדבריו, הפתרון נעוץ בתכונתו של השמן, אשר כשמו כן הוא, שמנוני וחלקלק. מחמת שמנוניותו, השמן נדחק ומתחלק לחורים ולסדקים זעירים, לעומת שאר המשקאות שאינם "מתאמצים" לחדור בעד הנקב הצר. אולם, שונים הם פני הדברים לגבי שמן ויין המבקשים לחדור בעד חבית אטומה. היין, ייספג עם הזמן בדופן החבית, ויחלחל

כיפה לקדקדו, והוא התעניין מאד בגמרא ובדפי ההסבר שחילקתי למשתתפים, כהקדמה לדיון שביקשתי להעלות לפניכם באותו יום - האם נוסע סמוי באונייה חייב לשלם דמי הפלגה רגילים. **הדיון** התפתח, היו שטענו כי חובה עליו לממן את נסיעתו. מאידך היו שקבעו כי על נסיעה בבטן האוניה לא משלמים כל כך הרבה כסף. בקיצור, היה נחמד ומעניין.

לאחר סיום השיעור ביקשתי לערוך הכרות עם המשתתף החדש ולתומי שאלתי אותו כיצד התודע לשיעור הממוקם בבית הכנסת. ציפיתי שיחווה באצבעו לעבר אחד החדרים ויאמר: "הנה חדר, אתה רואה, מרחק קצר כל כך, איך אפשר לפספס אתכם". להפתעתי הוא פלט משפט בלתי מובן בעליל. הייתי בטוח כי שמיעתי התערבלה ובמבוכה ביקשתי ממנו לחזור על דבריו, והוא חזר עליהם בפשטות מדהימה: איך הגעתי לשיעור? אה, מ... אוסטרליה.

- אוסטרליה? אדוני, אתה מתכוון...
- כן, מן מדינת שבאוסטרליה. שב ידידי, שב, אל תתרגש כל כך, אספר לך הכל מתחילה ועד סוף. **נלוויתי** אליו למשרדו המרווח, הוא הותיר את הכיפה על ראשו, מתוך כבוד למגיד השיעור וכה היו דבריו. **פני** זמן מה שהיתי בעיר סידיני שבאוסטרליה. **ביום** הזיכרון של אימי סרתי לבית כנסת קרוב, כדי לתרום צדקה לעילוי נשמתה ולבקש מאחד המתפללים שיסייע לי לומר קדיש אחריה.

המתנתי בצד, עד שהתפילה תסתיים, ועיני צדה לוגו תכלכל זהוב, בעל גווני יפים כל כך. לא התאפקתי ונטלתי אותו ליד, אני אומר לך הגרפיקה מדהימה, פשוט עבודת אומן. **עלעלתי** בתכנים, שמרתי את הגליון בכיסי, ובכל פעם שהיה לי פנאי, קראתי מאמר אחר.

כאשר סיימתי את עסקי באוסטרליה, שבתי לארץ לשגרת חיי, והנה, אתמול פסעתי במסדרון ליד בית הכנסת, ומול עיני ריצד משהוא מוכר. הלוגו הכחלחל זהוב של מאורות הדף היומי.

הרגשה נעימה התפשטה לי בלב. מעניין מה מבקשים להודיע אלה מהלוגו. התקרבותי ונוכחתי לדעת, כי המודעה מטעם "מאורות הדף היומי" מזמינה את באי הבניין לשיעור אקטואלי בדף היומי, המתקיים בקומה שלי...

היה שווה לנסוע לאוסטרליה, כדי לגלות את השיעור בבית הכנסת הסמוך למשרדי...

בקיצור, אם הקדוש ברוך הוא רוצה, גם לוגו תכלכל מזהב יכול להושיב בן אדם מאוסטרליה ליד הגמרא ברמת גן.

זהו סיפורו של יהודי אחד מיני רבים, אשר זוכה להתחמם לאורה של תורה במסגרת "מאורות הדף היומי".

המעוניין ליכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פה/ב והקרנים והטלפים

קרני אילו של יצחק

בפרקי דר' אליעזר (פרק ל"א) נאמר, שמקרני אילו של יצחק נעשו שופרות. בקרן שמאל תקעו בהר סיני, ובקרן ימין יתקעו לעתיד לבוא.

"האור החיים" (ויקרא א/ט) מעיר: הלא מפורש בגמרות, כי הקרניים קרבות על גבי המזבח, מדוע, איפוא, לא הקריבן אברהם אבינו ע"ה על גבי המזבח? [עיי"ש תירוציו, וברמב"ן שמות יט/ג, ורבינו בחיי ויקרא שם].

האדמו"ר ר"מ מפליב יישוב זאת באופן הבא. רש"י (בראשית כב/ג) מפרש את הפסוק "ויעלהו לעלה תחת בנו": "על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא

אט אט לצדה השני. לעומת זאת, השמן, השמנוני והחלקלק, אינו נתפס בדופן החבית, ולפיכך, אינו נספג בה וחודר לצדה השני.

מכל מקום, הסבר נאה זה לא הניח את דעתם של גדולי ישראל, אשר טענו כי השמן סמך משאר המשקים, עד שגם תכונתו השמנונית, אין בה די כדי לגרום לו להדחק לחורים ולסדקים שמשקים אחרים אינם נכנסים בהם. לפיכך, ה"חזון איש" זצ"ל נקט, כי יש לשנות את הגירסה בפירושו של רבינו עובדיה ברטנורא, וחלף הגירסה הנוקטת שהמשנה ציינה את כלי השמן משום שהוא מסוגל לחדור לנקבים הזעירים ביותר, יש לגרום שהמשנה ציינה את כלי השמן, למרות שיש משקים שמשוגלים לחדור דרך נקב יותר קטן.

דף פח/ב מעיל כולו של תכלת היה

היש צורך להטיל בציצית במעיל הכהן הגדול?

שמונה בגדים לבש הכהן הגדול, אחד מהם היה ה"מעיל". כיצד היה נראה מעיל זה, היכן היו פתחיו, אם בכלל, והאם היה חייב בציצית? על כך ועוד במאמר הבא.

כיצד היה נראה מעילו של הכהן הגדול: בציציות המקובלים והנפוצים בחומשים, מתואר המעיל כדמות הטלית קטן שלנו, מעיל ארוך מאד, שהגיע מלפנים ומאחור עד רגלי הכהן. רוב הראשונים אינם סבורים כן, וציור זה אינו אלא לשיטת הרלב"ג כלהלן.

לדעת רש"י (שמות כח/ד) והראב"ד (הל' כלי מקדש פ"ט הל' ג'), לא היה המעיל אלא גלימה סגורה מכל צדדיה ולה שרוולים.

הרמב"ן (שמות כח/ז) חולק על שיטה זו, וסובר, כי המעיל לא היה סגור מכל צדדיו כגלימה. כראיה, הוא מצטט את האמור בסוגייתנו, כי לצורך המעיל נדרשו שבעים ושנים זגין, פעמונים (רש"י שמות כח/ג), "ותולה בהן שלשים וששה בצד זה ושלשים וששה מצד זה". לו היה המעיל סגור מכל צדדיו, לא היה ניתן להתייחס אליו כאל בגד בעל צדדים. לפיכך, קובע הרמב"ן, חובה עלינו להניח כי המעיל היה בעל פתח מלפנים, ומאחר שהיה מחולק, ממילא, גם היו לו צדדים. הוא גם חולק על דעת רש"י והראב"ד וסובר, כי המעיל היה נטול שרוולים.

בשיטת הרמב"ם (שם) לא הגיעו הפוסקים לכלל הסכמה. יש מהם (המהר"י קורקוס ועוד) שאמרו, כי הוא סובר כשיטת הרמב"ן, אולם, הרדב"ז (בפירושו לרמב"ם שם) נוקט בדעת הרמב"ם, כי הוא חולק על הרמב"ן וסובר, שבשונה מטלית קטן הפתוח משני צידי הגוף, היה המעיל סגור משני צידי הגוף, אולם, המעיל היה פתוח מלפנים ומאחור. ואילו ה"תפארת ישראל" מפרש בדעת הרמב"ם כשיטת הרלב"ג הנזכרת, שהמעיל היה כעין טלית קטן שלנו, פתוח משני צדדיו.

כך או כך, הן לדעת הרלב"ג והן לדעת הרדב"ז, לשיטת הרמב"ם, היה המעיל פתוח בשני מקומות ולפיכך, ארבע כנפות היו למעילו של הכהן הגדול, כפי שכתב גם ה"מנחת חינוך" (מצוה צ"ט). מעתה, מתעוררת השאלה, אולי גם הטילו ציציות בכנפות המעיל, שהרי בגד בעל ארבע כנפות חייב בציצית.

הרדב"ז (שם), המעורר שאלה זו, מדגיש, כי ברור לו מעל לכל ספק, שלא נקשרו ציציות לכנפות המעיל, שהרי "לא מצינו שהוזכר זה כלל". בעל ה"מנחת חינוך" (שם) אף הוכיח כן מגמרא מפורשת (ערכין ג/ב), הדנה אם כהנים חייבים ללבוש ציצית בבגדי יום חול שלהם, אחר שבשהותם בבית המקדש הם פטורים ממצוות ציצית. ברור, איפוא, כי לא הטילו ציצית במעיל, וכל שנותר לברר, מדוע.

הרדב"ז מנסה לומר, כי מאחר שהמעיל הגיע עד עקביו של הכהן, לא הטילו ציצית במעילו, כדי שלא יגררו חוטי הציצית על קרקע העזרה. אך הוא דוחה זאת מיד, "מה בכך? על הרצפה היה מהלך, והרצפה נתקדשה".

בעל ה"מנחת חינוך" (שם) מיישב, כי מאחר שבגדי הכהונה לא היו בבעלותם של הכהנים, כי אם רכוש הקדש, אין הם בכלל "כסותך" החייבת בציצית, והרי הם כבגד שאול הפטור מציצית (ועיין בת"ש כרך כ"ג עמ' קע"ז מו"מ בדבר).

פעמוני המעיל כתחליף לציצית: בקשר לכך מעניין לציין, כי בעל "עין התכלת" מראדז'ין (עמ' 218), מביא מהזוהר (תיקוני זוהר, תיקון עשיראה), כי גזירת הכתוב היא, שרימוני המעיל יהיו כציצית וימלאו את מקומם! הוא אף מוסיף, כי לפיכך, המהדרין טווים ציציות מחוט כפול שמונה, כדי להשוותם לרימוני המעיל שהיו עשויים גם הם מחוט כפול שמונה (יומא עא/ב).

שאלה אחרת אודות המעיל, עוסקת במיקומם של הפעמונים והרימונים. רש"י בסוגייתנו טורח להדגיש, כי למרות שנאמר בתורה שפעמוני המעיל היו בתוך הרימונים שנתלו עליו, הכוונה היא שהם היו ביניהם, וכך גם נקט הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ט הל' ד'). אולם, הרמב"ן בפירושו לתורה (שמות כח/לא) חולק על כך, ולדעתו אכן היו הפעמונים בתוך הרימונים ממש. יש התולים מחלוקת זו בשתי הגירסאות בגמרתנו. בגירסת הגמרא שלפנינו נאמר, שאת שבעים ושנים הזגין היה "תולה בהן", היינו, ברימונים, ואילו ה"שיטה מקובצת" גורס בגמרתנו "ותולה בו", היינו, במעיל, וכן גרס רש"י בעצמו (ד"ה "עינבלים").

מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן".

מאחר שלבן אדם אין קרניים, לא היה צורך להקריב את קרניו של האיל, שהרי אינן "תחת בנו"..." (טללי אורות ויקרא).

דף פה/ב בזמן שהם מחוברים יעלו

הקטנים - עם הגדולים

חלקים מסויימים מן הקרבן, אינם קרבים על גבי המזבח, ומכל מקום, "בזמן שמחברים - יעלו". **מכאן**, כותב בעל ה"תפארת שלמה", שאלו הדבוקים לצדיקים, יש להם ולנשמותיהם עליה, לכל ידח מהם נידח.

"יברך יראי ה' - הקטנים עם הגדולים", הקטנים עולים עם הגדולים בעבודת ה'..." ("מעניה של משנה", כאן).

דף פז/א שלחו מתם

בירושלים אומרים...

"שלחו מתם, הלכתא כרב יוסף". הגמרא (סנהדרין יז/ב) מפרשת, כי כאשר נאמר "שלחו מתם", הכוונה היא שרבי אלעזר אמר הלכה זו, וכן לשונות אחרים, כגון, "נהרבלאי מתנו" ועוד, שהם שמות של מקומות, הכוונה היא שאמורא מסוייט שהתגורר בהם אמר הלכה זו.

למה לא אמרו את שמם בפרוש? שאל הגר"ח קרייזוויט זצ"ל.

הגמרא באה ללמדנו, הסביר, כי "גדול" הנמצא במקום מסוייט, הוא גופו כל המקום כולו. כשהוא אומר דבר - כל המקום אמר. כשהוא בא והולך - כל המקום כולו נע ונד. לפיכך, כשהוא אומר הלכה, כל מקומו אומר כן.

וסיימ: כשאומרים אתם חידוש בשם גאוני ירושלים, אל תאמרו בשמם, אלא אמרו: בירושלים אמרו... ("פניני חיים", ל"ט).

דף פט/א איברי עולה קודמין לאימורי חטאת

האש באה מלמעלה ושרפה

את התחתון תחילה!

נאמר במשנתנו, כי יש להקדים את הקרבת איברי העולה להקרבת אימורי קרבן חטאת.

בימי הקרבת קרבנות המילואים במשכן, נאמר בתורה (ויקרא ט), שהניחו את בשר העולה על המזבח ומעלו הניחו את אימורי הקרבנות האחרים.

והנה, בשעה שיצאה אש מלפני ה' "ותאכל על המזבח", נאמר בפסוק שאכלה "את העולה ואת החלבים", כלומר, תחילה שרפה האש את העולה שהונחה על המזבח, ורק לאחר מכן היא שרפה את החלבים שהיו על העולה!

בנס נעשה כן, כותב הנצי"ב, כדי שתתקיים ההלכה שאיברי עולה קודמים לאימורי שאר קרבנות... ("העמק דבר" שמיני).

דף צ/א למקראה הקדימה הכתוב

סדר עבודת ה'

בגמרתנו מבואר, כי הקרבת קרבן חטאת קודמת להקרבת קרבן עולה, ואילו התורה הקדימה את פסוקי קרבן העולה לפסוקי קרבן החטאת, משום "למקראה הקדימה הכתוב". רש"י (ד"ה "למקראה") מפרש: "שתהא נקראת בענין תחילה". בעלי התוספות (ד"ה "למקראה") תמיהם "מה חידוש הוא זה".

נראה, כותב הגר"א דסלר זצ"ל, לבאר את דברי רש"י כן:

בסדר ההקרבה, כלומר בשלבי עבודת ה', החטאת -תיקון החטאים- קודמת לעולה - התעלות למעלות גבוהות. אולם "למקראה", כלומר להשיג ולידע את הדרגות הגבוהות, "הקדימה הכתוב", שכן, אף לפני שהחוטא סיים לתקן את חטאיו, עליו להכיר את כל המדרגות. אי אפשר לעבוד את ה' מתוך מבט מצומצם, יש להכיר את כל שלבי העבודה והדרגות הגבוהות שיש לשאוף אליהן... ("מכתב מאלה"ו ג' 174).

העמידה, ובשעה שהציבור יתחיל להתפלל תפילת מוסף, הוא יתחיל להתפלל תפילת עמידה של שחרית, ונחשב שהתפלל תפילה בציבור, שהרי פסק ה"משנה ברורה" להלכה (סימן צ' ס"ק ל'), שהעומד להתפלל שחרית, עם ציבור שמתפלל מוסף, נחשב כמתפלל בציבור, שכן, ככלות הכל הוא עומד ומתפלל לאביו שבשמים בתוך מניין [ראוי לציין, כי זו דעת ה"משנה ברורה", אולם בדברי ה"באר יצחק" מבואר שהעומד לשחרית בתפילת ציבור של מוסף, לא נחשב שהתפלל בציבור, ובכל אופן עליו להקדים תפילת מוסף. ועיין בספר זכרון "אש תמיד" עמ' תקמ"ב בשם הגר"ח מברסק זצ"ל, ולפי"ז עולה שיכול להתפלל שחרית עם הציבור ואחר כך ברכות ק"ש ומוסף, עיין שם ולפי"ז אולי מחוייב לעשות כך].

דף פט/א התמידין קודמין למוספין

תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם - קודם או ביחד

המשנה הראשונה בפרק העשירי של מסכת זבחים, "כל התדיר", קובעת: "כל התדיר מחבירו קודם את חברו", ולפיכך, "התמידין קודמין למוספין". כלומר, מאחר ש"תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם", אזי, ביום השבת, יש להקריב תחילה את קרבן התמיד, הקרב מידי יום ביומו, ולאחר מכן את קרבן המוסף, הקרב בשבת בלבד. בשורות הבאות נעסוק בשאלה הכרוכה בדיון מרתק, העולה מתוך דברי משנתנו, ואשר על ידה נוכל להתבונן בגדרי הכלל "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם".

קרבן תמיד וקרבן מוסף, קרבנות עולה רגילים: קרבן התמיד, אינו סוג קרבן מיוחד, כי אם קרבן עולה רגיל המובא על ידי הציבור, מאחר שהתורה ציוותנו להקריב בכל יום, בבוקר ולפנות ערב, קרבן עולה, כפי שגם כתב הרמב"ם (בהקדמה לה' תמידין ומוספין), "להקריב שני כבשים בכל יום עולות". גם קרבנות המוסף של שבת אינם שונים ממנו, אף הם קרבנות עולה - "להוסיף שני כבשים בשבת" (רמב"ם שם). אמור מעתה, קרבן "תמיד" וקרבן "מוסף", אינם בעלי מאפיינים ייחודיים המבדילים אותם משאר קרבנות העולה, אלא קרבנות עולה רגילים הם, קרבן התמיד הוא קרבן עולה שקרב בכל יום, ובשבת ציוותנו התורה להוסיף עוד שתי עולות.

"תוספת" לעולם אינה ראשונה, שהרי אינה מתווספת על מאומה: עתה, נשוב ונעיין במשנתנו: "התמידין קודמין למוספין", לאמר, יש להקדים את הקרבת קרבן התמיד על פני הקרבת קרבנות המוסף של שבת [כן מוכח בגמרא צא/א, שמשנתנו מתייחסת גם למוספי השבת]. דומה, כי לו היו מבקשים מאיתנו לייעץ לכהן כיצד לקיים את דין המשנה, היינו נבוכים קמעה. שכן, לפניו שלשה כבשים, שלש עולות. בין אם רוצה הוא הכהן, ובין אם לאו, הכבש הראשון יהא קרבן תמיד, ואלו שאחריו - מוספין, לעולם אין הוא יכול להפוך את הסדר, שכן, לא ציוותה התורה אלא **להוסיף** שתי עולות על קרבן התמיד, וברור, איפוא, כי הקרבן הראשון הוא תמיד, והקרבת שיוקרב אחריו הם ה"מוספים", התוספת על קרבן התמיד. לאיזה כהן כיוונה משנתנו בצוותה "התמידין קודמין למוספין?" שאלה חשובה זו, מובילה אותנו לחקירה היפה הבאה. כאמור, "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם". הבה נחקרה. האם הכוונה היא, שיש **להקדים** את עשיית התדיר על פני עשיית שאינו תדיר, או שמא, אין **לאחר** את עשיית התדיר על פני עשיית שאינו תדיר. ההשלכה המעשית לחקירה זו היא, במקרה שניתן לבצע את התדיר ואת שאינו תדיר בבת אחת! אם כלל זה קובע, כי יש להקדים את התדיר, אזי, אין לבצע את שניהם בבת אחת, אך אם כלל זה קובע כי אין לאחר את התדיר, בביצוע שניהם בבת אחת, לא התאחר התדיר על פני השאינו תדיר. והנה, מתוספות בסוגייתנו מוכח, כי יש **להקדים** את עשיית התדיר [עיין "מקדש דוד" סימן ט', "חזון איש" מנחות סימן ל"ג ס"ק י"ב, "קובץ שיעורים" פסחים אות ר"ה, וראה ספר "מקדש יחזקאל" בסוגייתנו].

מעתה, נבין היטב מדוע נזקקה המשנה להורות לכהנים "תמידין קודמין למוספין", בכך הורתה המשנה לכהנים, לבל ישחטו את שלשת העולות בבת אחת, שכן, יש להקדים את התמיד התדיר... (תורת זאב" סימן ל"ז ועיין שם תירוצים נוספים).

מעניין הוא חידושו של ה"שפת אמת" זצ"ל, הטוען כי הפעמונים והרימונים לא היו מחוברים לתחתית המעיל, שהרי המעיל הגיע עד הארץ, אלא היו מחוברים מעט לפני שולי המעיל, והשתוו בסופם עם שולי.

[האדמו"ר מטולנא שליט"א העיר שאין דבריו עולים בקנה אחד עם דברי בעל "עין התכלת" הנ"ל ששימשו כציציות, מאחר שלא היו כלל על כנפות הבגד (כמוצא שלל רב, תצוה). רבני בית מדרשו העירו לנכון, כי מאחר שבין כה וכה לא היו אלו ציציות במובן הפשוט, אין זה משנה אם היו על כנפותיו ממש או לא].

דף פט/א כל המקודש מחבירו קודם את חברו

חולה שהגיע לבית הכנסת בתפילת מוסף יתפלל שחרית או מוסף

מעשה בחולה שבבוקרו של יום שבת קודש אזר כח והתאמץ להגיע לבית הכנסת, אך גילה למגינת לבו, כי הקהל עומדים להתחיל את תפילת מוסף. מאחר שאיש יודע ספר היה, הסתפק אם עליו להצטרף אליהם ולהתפלל תפילת מוסף בציבור, או שמא, אין הוא רשאי לשנות מן הסדר שנקבע על ידי חכמים ועליו להתפלל תפילת שחרית ביחידות. הפוסקים, שלפניהם הוצגה השאלה, נחלקו בדעתם, כלהלן.

המהרש"ג (שו"ת מהרש"ג ח"א סימן כ"ב) פסק, כי מאחר שהתפילות נתקנו כנגד הקרבנות (ברכות כו/ב, רמב"ם הל' תפילה פ"א הל' ה'), אין לשנות מן הסדר, כמבואר בסוגייתנו, שאסור להקריב את קרבן מוסף לפני קרבן תמיד.

אולם, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, אב"ד קובנא, חלק על פסק הלכה זה (שו"ת "באר יצחק" או"ח סימן כ'), וכדרכו, פרש את תשובתו נדבך על גבי נדבך. אם נבקש להתבונן על שאלה זו דרך הלכות הקרבנות, טעות בידנו אומר הגר"א ספקטור. שכן, עלינו להבחין בין שני סוגי הלכות קרבנות. יש הלכות שהקרבן מותנה בקיומן, ויש הלכות שמצווה לעשותן, אך אי קיומן אינו פוסל את הקרבן. רק את ההלכות שאי קיומן פוסל את הקרבן, העתיקו חכמים להלכות התפילה, ומאחר שהמקדים את קרבן מוסף לקרבן תמיד, לא פסל בכך את הקרבן, הרי שלא תקנו חז"ל איסור זה בהלכות תפילה.

מעתה, לפני היהודי החולה עומדות שתי מצוות, תפילת שחרית ותפילת מוסף, ועלינו להכריע עבורו, על פי הכללים הנהוגים בכל חלקי התורה, איזו מהן עליו לקיים תחילה. ראשית, נבדוק את המאפיינים של שתי המצוות. תפילת שחרית תדירה היא, בכל יום, ואילו תפילת המוסף, נתקנה בשבת קודש בלבד. לפיכך, ראוי, לכאורה, להקדים את תפילת שחרית, מאחר ש"תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם". מאידך, תפילת המוסף של חולה זה, תהא מקודשת יותר מתפילת שחרית, שהרי את תפילת המוסף הוא יכול להתפלל בציבור, ואת תפילת שחרית הוא יכול להתפלל ביחידות בלבד. לפנינו אם כן, מצווה תדירה ומצווה מקודשת. והנה, גמרתנו (צ/ב) מסתפקת - "תדיר ומקודש איזה מהם קודם", ומאחר שהגמרא אינה מכריעה, פוסק הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ט הל' ב'): "היה לפניו תדיר ומקודש **יקדים איזה מהם שירצה**". לכאורה, עלינו להורות לחולה, שינהג כרצונו.

אולם, מוסיף הגר"א ספקטור זצ"ל, כאשר נעיין היטב, נבחין במעלה נוספת שתפילת המוסף של חולה זה התברכה בה. שכן, מלבד שהיא "מקודשת" בגין התפילה בציבור, החולה אף זוכה על ידי כך לקיים את **מצוות** תפילה בציבור. מעתה, יש להורות ליהודי זה להתפלל תחילה תפילת מוסף. שכן, ברור מאלינו, כי ההלכה ש"היה לפניו תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירצה", אינה עוסקת אלא במקרה שבאפשרותו **להקדים** את קיום אחת המצוות, אך לא להפסידה לחלוטין, ובמקרה שלפנינו, אם יקדים תפילת שחרית לתפילת מוסף, לא יזכה להתפלל תפילת מוסף בציבור.

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"ד סימן ו) מעיר, כי להלכה נידון זה תקף, רק כאשר החולה מגיע לבית הכנסת סמוך לתפילת המוסף. אולם, אם נותר זמן מה עד לתפילת המוסף, עליו להשתדל להספיק להתפלל את ההכרח מתוך סדר התפילה עד תפילת

